

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

De brief van Paulus aan de Filippenzen

FILIPPENZEN 3: 8—4: 21

SLOT

Vers 8

Toen Christus eenmaal in mijn leven gekomen was, ben ik alles in het juiste licht gaan zien, gaat Paulus verder.

Christus leren kennen, keert alle waarden om. Als Hij levensgroot voor je staat, wordt alles wat jezelf hebt en tot stand brengt en alles waar je je leven en toekomst op bouwt en fundeert, waardeloos. Dat is dan niet meer dan vuilnis en drek, goed voor de mestvaalt.

Dat kan gelden voor alles wat we zelf hebben en tot stand brengen. Het kan gelden van onze positie die we door hard ploeteren bereikt hebben, maar ook van ons gezin, onze kinderen. Het kan ook gelden van onze activiteiten op maatschappelijk en kerkelijk gebied, die ons een zeker aanzien, een aureool, verschaft hebben. Als we ons in dat alles koesteren, als we ons lekker bruin laten bakken in de zonnestralen van die waardering en dat aanzien en die prestaties, komen ze tussen ons en Christus in te staan. Dan staat Hij nog niet levensgroot voor ons. Dan leven we niet voor Hem maar voor onszelf. Maar het moet om Christus gaan. Hij is de enige die ons leven winstgevend maakt. Hij torent boven alles uit. En als we ons leven op die andere dingen bouwen, is het met dat alles goed voor de mestvaalt.

Paulus zegt: Alles wat mijn leven glans gaf, alles waar ik mijn heil in zocht, heb ik van mij afgeschud en overboord gegooid om Christus te winnen.

Er moet nl. gekozen worden. Het is of het een of het ander. Het is onmogelijk je leven te bouwen op je eigen prestaties en op Christus. Als Christus niet alles voor je is, is Hij niets voor je. Christus kan niet voor 50 of voor 80 of voor 90% het fundament van je leven zijn.

Vers 9

Paulus heeft Christus leren zien. Ineens stond Hij voor hem. En toen zag Paulus het in een flits: alles wat ik tot nu toe deed, heel mijn vrome godsdienstigheid en al mijn ploeteren en zwoegen voor eigen gerechtigheid, is waardeloos. Het lijkt allemaal heel wat. En de mensen keken wel hoog tegen me op. Maar het is niets. Ik kom er geen stap verder mee. Toen heeft Paulus de gerechtigheid uit de wet losgelaten en laten schieten en hij heeft Christus aangegrepen om door Hem gerechtvaardigd te worden, vrijspraak te ontvangen en zo met God op goede voet te staan. Die goede verhouding met God is

niet het resultaat van eigen ploeteren. Die bereik je niet door er hard voor te werken. Die komt er alleen door het geloof. Door Christus te aanvaarden en je restloos aan Hem over te geven.

Vers 10, 11

Op die manier leer je Christus kennen. Je leert Christus niet kennen uit een leerboekje. Je leert Hem niet kennen door alle weetjes die je over Hem te weten kunt komen, bij elkaar te zetten en in je hoofd te stampen. Als je dat doet, garandeert dat nog niet dat je Hem KENT, evenmin als kennis van psychologische handboeken garandeert dat iemand nu ook echte mensenkennis bezit. Christus leer je alleen maar kennen door je aan Hem over te geven in geloof, door al je eigen schepen achter je te verbranden en het met Hem alleen te wagen. Wie dat doet, is met Hem gestorven en opgestaan. Hij deelt in Christus' lijden en opstanding.

Vers 12-14

Zo in Christus geloven is echter geen passieve zaak. Het betekent niet: met je handen over elkaar blijven zitten. Dat wordt wel beweerd van de kant van hen die hun eigen gerechtigheid proberen op te bouwen. Zij komen altijd aandragen met het verwijt dat de eis „geloof alleen” tot een zorgeloos leven leidt.

Maar dat is niet waar, zegt Paulus. Wie Christus heeft leren kennen, laat het er verder niet bij zitten. Hij gaat niet op zijn lauweren rusten. Hij gaat zich niet gedragen als een arrivé. Het is precies omgekeerd. Hij leeft nu voor Christus. Hij kent geen andere hartstocht meer dan Christus. Het gaat hem er nu om in heel zijn leven te doen wat Christus vraagt. Daar jaagt hij naar. Dat probeert hij te grijpen uit alle macht.

Maar hij heeft een heel ander uitgangspunt dan zij die menen dat ze hun eigen gerechtigheid opbouwen. Ik probeer het te grijpen, omdat ik zelf al gegrepen ben, zegt Paulus. Dat is het geheim van het christelijke leven: het is een gegrepen leven. Christus heeft zijn hand uitgestrekt en ons vastgepakt.

Daarmee is alles gezegd. Wij zijn gegrepen. Christus heeft ons in zijn greep. Juist omdat we in de greep van Christus zijn, doen we alles voor Hem. Hebt u wel eens iemand ontmoet die in de greep van iets gekomen is? Van drank of van verdovende middelen? Zo iemand doet alles en stelt alles in het werk om er aan te komen. Hij heeft er alles voor over en wil wel van alles afstand doen om dat spul maar te krijgen. Wie door Christus gegrepen is, stelt alles in het werk om Hem te dienen.

Paulus gebruikt het beeld van een hardloper bij atletiekwedstrijden. Die kan zich

niet veroorloven bij de startblokken te blijven staan of halverwege te gaan zitten in het gras naast de sintelbaan. Hij kan zelfs niet telkens achterom kijken. Want dat vertraagt zijn gang en dan verspeelt hij de prijs. Zo is het ook in het christelijke leven. Wie in de startblokken blijft staan, komt er niet. Wie achterom blijft kijken, komt te laat.

Vers 15, 16

Laten wij allen die volmaakt zijn, zo gezind zijn, zegt Paulus. Wij die volmaakt zijn. Is dat niet in strijd met vers 12, waar Paulus van zichzelf zegt dat hij zich niet inbeeldt al volmaakt te zijn? Neen. We komen deze manier van spreken telkens tegen. We zijn met Christus gestorven, maar juist daarom moeten we onze leden op aarde nog steeds doden. We zijn in Christus volmaakt, maar juist daarom moeten we steeds jagen naar de volmaaktheid. Dat moet het beeld zijn van het christelijke leven en van een christelijke gemeente. Het moet een gemeente zijn in beweging, een gemeente op mars.

Er zijn altijd wel dingen waarover christenen van inzicht verschillen. Maar dat mag niet leiden tot stilstand. We moeten verder, steeds verder. Een christelijk leven en een gemeente die verstarren en zich laten bevriezen in een eenmaal bereikte positie, verspelen de prijs. Zodra de gedachte gaat postvatten: nu zijn we waar we wezen moeten, is alles verloren. Een gemeente die zich laat ophouden door de spinnewebben van tradities, die maar achterom blijft kijken en maar terugverlangt naar de toestand zoals het vroeger was, heeft de prijs verspeelt. We moeten verder! Juist omdat we door Christus gegrepen zijn, kunnen we niet anders dan er naar jagen het te grijpen. Een christelijk leven dat stilstaat en een gemeente die het jagen niet meer kent, bewijzen door hun stilstand niet gegrepen te zijn.

Vers 17

Wie zijn spieren niet gebruikt, wordt stram en stijf. Daarom is beweging, ook voor een gemeente, zo belangrijk. Maar het moet natuurlijk geen beweging in het wilde weg zijn. Want niet elke beweging is goede beweging. De richting waarheen een gemeente zich beweegt, is uitermate belangrijk.

Daarom zegt Paulus: weest mijn navolgers. Kom achter mij aan, want ik ga de goede kant uit. Ik ben op weg naar de prijs. Daar jaag ik naar. Volg mij nu maar, want dat is de goede richting. Trek met mij mee en met allen die dezelfde richting insloegen.

Vers 18

Er zijn ook anderen. Velen zelfs. Zij bewegen zich wel. Ze zijn wel in beweging, maar hun richting is verkeerd. Ze gaan totaal de verkeerde kant uit. Ze gaan tegen het kruis van Christus in en zijn dan ook vijanden van Christus' kruis. Hun verkeerde richting is niets anders dan verzet tegen het kruis en tegen de genade van God.

Vers 19

Zij komen dan ook niet uit bij de prijs. Hun valt geen prijs ten deel, maar het verderf.

We moeten deze woorden van Paulus maar laten staan. Er zijn wel niet zoveel mensen meer die er geloof aan hechten, maar het verderf is toch een realiteit. Wie tegen het kruis van Christus ingaat, diens einde is het verderf. Daar loopt het voor hem op uit.

Wanneer is iemand een vijand van Christus' kruis? Paulus denkt duidelijk aan de Judaïsten met hun eis tot onthouding van bepaalde spijzen en hun eis van de besnijdenis. Ze stellen hun eer in hun schande. We kunnen deze woorden ook anders vertalen: ze stellen hun eer in hun schaamdeel. Dat deden de Judaïsten. Paulus denkt hier speciaal aan hen.

Maar zijn formulering is zodanig, dat niet alleen de Judaïsten erdoor geraakt worden.

Hun God is hun buik — daar kun je ook vandaag wat van zien: al dat vreten en snoepen. Dat is een brok verslaving, een stuk religie. En de snack-bars zijn de tempels van deze religie.

Hun eer stellen ze in hun schande (schaamdeel) — ook dat kennen we vandaag: de sex om de sex, pornografie, het zgn. functionele bloot van stukken als „Oh Calcutta”. Ook sex is een religie.

Ze zijn aardsgezind — ook dat is vandaag overheersend. We leven in een tijd van secularisatie en horizontalisme. Er bestaat niets anders meer dan de aarde en dit leven en daarmee uit.

Paulus zegt: wie van dit hondje gebeten is, is een vijand van het kruis van Christus en zijn einde is het verderf.

Vers 20

Maar onze inspiratie, onze drijfveer behoort een andere oorsprong te hebben. Wij zijn burgers van het koninkrijk der hemelen. Ons regeringscentrum, ons burgerschap is in de hemelen. Daar in de hemelen worden de wetten gemaakt waaraan wij gehoorzamen. We zijn hier kolonisten van de hemel.

De Filippenzen wisten wat dat betekende. Ze waren zelf romeinse kolonisten. Zoals Rome met zijn wetten hun leven in Filippi bepaalde en stempelde, zo bepaalt en stemfelt het rijk in de hemelen ons leven op aarde.

Wat Paulus hier zegt, wil er ook niet meer in bij velen. Geloven is vrijheid, zegt men. Geloven is zelf denken en beslissen. Tot zover kan men zich daarbij nog op de bijbel beroepen. Maar men gaat verder: geloven betekent dat je zelf moet uitmaken wat goed is, dat je zelf je eigen wet moet zijn. Geloven betekent dat je geen gezag meer boven je erkent.

Maar een dergelijke vrijheid is vijandschap tegen het kruis van Christus. Want er staat wel degelijk een gezag boven ons, zegt Paulus. Er is wel degelijk een instantie die ons leven bepaalt en stemfelt en die uitmaakt wat goed en kwaad is. Die instantie is ons regeringscentrum, de zetel van onze regering in de hemelen.

Dat maakt ons niet wereldvreemd. Het is niet zo dat we nu gaan zeggen: Waren we maar van de aarde verdwenen; waren we maar in de hemel, want hier op aarde is het niet! Neen, het is juist andersom. Wij verwachten niet naar de hemel te gaan. Wij trekken onze handen niet van de aarde terug. Wij verwachten integendeel dat er iemand uit de hemel naar ons toekomt om ons HIER op aarde te verlossen: Jezus Christus.

Vers 21

Dát is onze toekomstverwachting. Wij verwachten de verlossing van ons leven HIER op aarde. Dat leven hier verlossen kan de mens zelf niet. Hij verbeeldt het zich wel,

telkens weer. Telkens weer breekt zich het idealisme en enthousiasme om dit leven te vernieuwen weer baan. Telkens weer opnieuw, na elke bittere teleurstelling weer. Maar het lukt niet. Dit vernederde en ontluisterde lichaam, dit geschonden bestaan moet verlost, bevrijd, gered worden door Christus.

Hij is de enige die het kan en die de kracht ervoor bezit. Hij zal dit vernederde lichaam vernieuwen en het gelijkvormig maken aan zijn verheerlijkt lichaam. Hij zal dit geschonden bestaan herstellen en gaaf maken.

HOOFDSTUK 4

Vers 1

Dat is onze toekomstverwachting. Het is een toekomst die het de moeite waard maakt stand te houden en te volharden in het jagen naar de prijs. Vanwege deze toekomst denken we er niet over de kant te kiezen van horizontalisten en sex-maniakken en aardsgezinden. Want hun toekomst is anders dan de onze: verderf en ondergang.

Vers 2

Paulus komt nu langzamerhand op het einde van de brief aan. Er volgen nu wat losere opmerkingen.

U moet bij dit vers wel bedenken, dat Paulus' brief werd voorgelezen in de samenkomst van de gemeente. Dat was ook de bedoeling. Paulus wist dat. En toch schrijft hij dit vers.

M. R. van den Berg - Oegstgeest

Veronderstel eens dat er twee broeders of twee zusters bij u in de gemeente met elkaar overhoop lagen en tegen elkaar ingingen en dat de predikant in een kerkdienst vanaf de kansel die broeders zou vermanen en zou zeggen: br. A. en br. B. moeten ophouden elkaar dwars te zitten en moeten eensgezind zijn in de Heer. Ik denk dat dan de hele gemeente op haar kop zou staan, met name die twee met naam en toenaam genoemde gemeenteleden. Toch is dat precies wat Paulus doet. Hij vermaant Euodia en Syntyche publiek, ten aanhoren van allen.

Wij doen dat niet. Wij vermanen alleen onder vier ogen, ook als het publieke zaken betreft. Maar daardoor hebben we dan de kracht van de vermaning natuurlijk wel voor een belangrijk deel weggenomen.

Vers 3

Paulus' publieke vermaning is echter niet hardvochtig, maar vriendelijk. En hij wijst ook de gemeente op haar plicht, in het bijzonder één man. De vertaling van het NBG zegt: metgezel. Misschien is het ook mogelijk het griekse woord als eigennaam te laten staan: Syzygos. We weten niet meer wie dat was. In ieder geval was het iemand die bij Euodia en Syntyche een goede naam had. Wanneer er in een gemeente dergelijke dingen plaatsvinden, mag de gemeente niet werkloos blijven toekijken. Dan moet er vanuit haar midden aan gewerkt worden dat het weer goed komt.

De vriendelijkheid van Paulus' vermaan blijkt ook uit de motivering van zijn verzoek om Euodia en Syntyche behulpzaam te zijn. Deze beide vrouwen hebben nl. samen met Paulus in de prediking van het evangelie gestreden, naast Clemens en de overige medewerkers.

U moet u even goed realiseren, dat deze woorden geschreven werden door dezelfde man die aan de Corinthiërs schreef, dat de

vrouwen in de gemeente moeten zwijgen. Op dat laatste is door ons altijd de volle nadruk gelegd. Gemakshalve vergeten we dan maar wat in deze tekst staat. Toch staat hier duidelijk, dat Paulus in de prediking van het evangelie in Filippi een groep helpers en medewerkers had, onder wie twee vrouwen. En het is uit de tekst ook wel duidelijk dat de medewerking van deze twee vrouwen in de prediking niet alleen maar bestond uit het schenken van een kopje koffie. Het is wel eens goed dat op ons te laten inwerken. In Paulus' omgeving hebben vrouwen een rol gespeeld bij de prediking van het evangelie. Een rol die niet alleen maar uit zwijgen bestond.

De namen van Paulus' medewerkers staan opgetekend in het boek des levens. Vermoedelijk denkt Paulus hier aan de woorden van Christus tot de zeventig die het evangelie van het koninkrijk gepredikt hadden en veel tekenen gedaan hadden. Christus zegt dan: Verheugt u niet hierover dat de geesten zich aan u onderwerpen, maar verheugt u dat uw namen staan opgetekend in de hemelen (Luc. 10:20). Dát is een reden tot verheugen.

Vers 4

Paulus zal wel aan deze woorden van Christus gedacht hebben, want ineens flitst het neonlicht in deze brief weer aan: Verblijdt u in de Heer en nog eens: verblijdt u, en dat nog wel: altijd.

Is dat niet wat overtrokken van Paulus? Verheugt u altijd, d.w.z. ook als de dood je man of vrouw of je kind wegneemt? Ook als er problemen zijn met je kinderen? Ook als je idealen stuk slaan en je leven in de druk is? ALTIJD?

Ja, altijd! En dat kan ook. Want je verblijden in de Heer is niet hetzelfde als plezier hebben of een vrolijke bui hebben. Plezier en vrolijkheid liggen aan de oppervlakte van het leven. Ze hebben geen diepgang en vervluchtigen en verdampen snel. Maar blijdschap in de Heer is een zaak van het hart. Dat heeft te maken met de vraag of Christus ALLES voor je is. HIJ is de bron van die blijdschap. En Hij wil er toch immers ALTIJD zijn in je leven!

Vers 5

Uw vriendelijkheid zij alle mensen bekend. De vertaling vriendelijkheid is een tikkeltje eenzijdig. U moet meer denken aan mildheid, zachtmoedigheid.

Zo moeten wij bekend staan: als mensen die mild zijn in hun oordeel, als geschikte mensen en niet als bikkelharde doorzetters, die met een verbeterd gezicht op hun recht staan en die zonder scrupules, onverbiddelijk op hun doel af gaan. Zo moeten we niet bekend staan, als zulke keiharde mensen. Maar we moeten bekend staan als zachtmoedige mensen.

Die zachtmoedigheid en meegaandheid waarover Paulus spreekt, hebben niets te maken met karakterloosheid. Het is niet Paulus' bedoeling mensen zonder ruggegraat te kweken. Neen, die zachtmoedigheid komt voort uit de gezindheid van Christus. Ze heeft te maken met het feit dat Christus staat te komen. De Heer is nabij. Daarom — omdat Hij komt en ons leven volop in de ruimte zal zetten — kunnen wij er nu van afzien met alle geweld ons eigen recht en ons eigen belang door te drukken.

Vers 6

Weest in geen ding bezorgd. Is dat tegen dovemansoren gezegd? Wij doen dat immers juist wel. Het zit ons gewoon in het bloed. We zitten over van alles en nog wat in. We zijn bang dat dit verkeerd gaat en dat we rennen van het kastje naar de muur om alles waar we over in zitten, recht te buigen. En 's avonds als we naar bed gaan, blijft het malen in ons hoofd en slapen we er niet van. Misschien nog wel het meest omdat alles niet gaat zoals WIJ willen en omdat WIJ geen kans zien alles rond te krijgen.

Paulus zegt: Doe dat nu niet. Weest in geen ding bezorgd, maar legt alles, al uw wensen, in de handen van God.

Iemand vertelde me eens: 's avonds als ik

ga slapen, zeg ik tot God: Here, ik heb de hele dag voor alles en nog wat gezorgd. Maar ik wil niet bezorgd zijn en er niet in blijven rondtollen en er een slapeloze nacht van hebben. Hier hebt U het allemaal. Ik draag het aan U over en leg het in uw hand. En nu ga ik slapen.

Bij hem waren Paulus' woorden niet tot dovemansoren gericht.

Vers 7

Als we zo alles in de handen van God leggen, zal de vrede van God onze harten en gedachten behoeden. Dan komt er rust en ontspanning in je hart. Dan raak je die verschrikkelijke spanning kwijt, dat leven op je zenuwen. Dan tollen je gedachten niet meer razend rond als in een mallemolen. Dan word je rustig en ontspannen.

Dat is een vrede die alle begrip te boven gaat. De mensen om je heen begrijpen er niets van. Ze zeggen tegen elkaar: Snap jij dat? Als ik in zulke omstandigheden verkeerde, zou ik het niet uithouden. Ik zou tegen de muur opvliegen. Maar kijk eens hoe rustig en ontspannen hij is.

Die vrede is geen doffe onverschilligheid. Hij heeft niets te maken met wezenloze berusting of met een soort verdoving als van iemand die zwaar onder de medicijnen zit. Neen, alles raakt je wel degelijk. Niets gaat langs je heen. Je bent er mee bezig. Maar het gaat zonder je krampachtigheid, ontspannen. De vrede van God beschermt je.

Dat woord beschermen staat er terecht. Je eigen gezondheid wordt beschermd door die vrede van God. Want als je permanent in een kramphouding leeft, krijgt je gezondheid een lelijke knauw. En je wordt door die vrede ook beschermd tegen het doen van dwaze dingen. Een kat die in het nauw zit, doet rare sprongen. Dan gaat men van alles proberen. Hij zoekt dwaze oplossingen, domme oplossingen, soms ook zondige oplossingen die misschien wel mooi lijken, maar die je in feite alleen maar verder van huis brengen. Maar als je de vrede van God kent, word je daarvoor bewaard en er tegen beschermd.

Vers 8, 9

Paulus sluit dit gedeelte af met de vermaning dat ze hun aandacht moeten richten op alles wat de Here welgevallig is.

De Filippenzen wisten wel wat dat inhield. Paulus had het hun indertijd geleerd en verteld en doorgegeven. Dat moeten ze in praktijk brengen.

Er wordt van bepaalde zijde wel eens beweerd dat christen-zijn geen zoden aan de dijk zet, dat je er niets mee doet in de wereld. Maar wie werkelijk doet wat God vraagt en wat Hem welgevallig is, doet meer aan de genezing van het leven dan al die moderne wereldvernieuwers die zich vreselijk druk maken over mentaliteits- en structuurveranderingen, maar die tegelijkertijd het huwelijk maar een burgerlijke zaak vinden en rustig hun vrouw en kinderen in de steek laten en die ook niet terugdeinzen voor geweld om hun eigen belang door te drukken. Wat deze mensen doen is even ireréel als het restaureren van een torenspits terwijl men tegelijkertijd het fundament ondergraaft. Maar het in praktijk brengen van wat God zegt in je huwelijk, in je gezin, in je werk, dát geneest het leven. En daarin is de God des vredes met je.

Vers 10

Paulus komt nog even weer terug op wat de Filippenzen voor hem tijdens zijn gevangenschap gedaan hebben. Ze hadden Epaphras gestuurd met een gave.

Paulus bedankt hen daar hartelijk voor. Hun meeleven heeft hem erg veel goed gedaan. Hij verblijdt zich daarover in de Heer. D.w.z. Paulus bedankt er eigenlijk niet de Filippenzen voor, maar de Here. Ik dacht dat wij met onze gewoonte om stroop te smeren en mensen te verheerlijken van deze manier waarop Paulus de Filippenzen bedankt, nog wel iets konden opsteken.

Vers 11

De reden waarom Paulus zich verblijdde over het meeleven van de Filippenzen, was niet dat hij zo'n gebrek leed en daarom die gave zo goed kon gebruiken. Dat speelt bij Paulus helemaal geen rol. Hij heeft geleerd tevreden te zijn met de uiterlijke omstandigheden waarin hij verkeert.

Vers 12

In dat opzicht heeft Paulus over afwisseling geen klagen gehad. Hij wist wat armoede is, maar ook wat overvloed is. Het ene moment had hij meer dan hij nodig had, het andere moment leed hij gebrek en honger. Maar in al die omstandigheden heeft hij geleerd tevreden te zijn. Dat heeft hij geleerd. Die tevredenheid was geen kwaliteit die hij uit zichzelf bezat. Dat is trouwens bij geen mens het geval. In het algemeen is het zo dat de ontevredenheid groeit als men het slecht heeft en honger moet lijden. Dan gaat men mopperen en klagen en schelden. Maar als men overvloed heeft, wordt men kieskeurig en veeleisend. M.a.w. ook dan is men ontevreden. We zien het in onze tijd. Het is een tijd van overvloed. Maar is men tevreden met wat men krijgt? Neen, de ontevredenheid is groot. En men eist en eist en eist.

Vers 13

Tevredenheid, genoeg hebben aan wat je hebt en krijgt, is niet iets dat de mens erg ligt. Je kunt het alleen leren door de kracht van God. Alleen als Hij je leven binnengekomen is met zijn kracht, kun je het. Want dan is HIJ er immers.

Vers 14

Dan kun je ook blij zijn met extraatjes. Dat zijn dan nl. geen vanzelfsprekendheden waar je recht op hebt, maar gaven van God. En als zodanig heeft Paulus de hulp van de Filippenzen ook zeer gewaardeerd.

Vers 15-18

Dat was trouwens niet de eerste maal dat de Filippenzen Paulus hielpen. Het is verschillende malen gebeurd. Ze leefden erg met hem mee. En dat doet hem goed. Maar toch gaat het Paulus niet om het krijgen of het hebben. Hij is niet als een kind dat zegt: Dat is een leuke meneer, want daar krijg ik altijd wat van. Hij stelt zijn eigenbelang niet voorop. Hij is blij met het meeleven van de Filippenzen, niet omdat HIJ daardoor er wat beter aan toe is, maar omdat het voor HENZELF vrucht zal afwerpen. Hun hulp aan Paulus groeit als een tegoed op hun eigen rekening. Want het is een offer aan God. En zulke offers behagen Hem. Hij zal ze belonen.

Vers 19

Wie geeft, aan die zal gegeven worden. God zal in al hun behoeften voorzien naar zijn rijkdom. Dat mag Paulus de Filippenzen beloven, gezien hun houding.

Vers 20

En zo'n God is het waard geprezen te worden.

Vers 21

En zo is Paulus dan aan het eind van zijn brief gekomen. Hij sluit af met de groeten van hemzelf, van de broeders die bij hem zijn, d.w.z. zijn medewerkers, en van de gelovigen in Rome, met name de christenen onder het personeel van het keizerlijke huishouden.

Er kwamen in deze brief nogal wat persoonlijke zaken aan de orde. Er is geen sprake van een theologische verhandeling. Het is een echte brief, afgestemd op de omstandigheden. Toch is hij ook voor ons actueel en van levensbelang. Want door alles heen loopt één rode draad: Laat Christus alles zijn in je leven. Daar komt het op aan. Alleen als dat zo is, is het mogelijk de levenshouding waarover Paulus schrijft, in praktijk te brengen. Dat kan alleen als Hij alles voor je is, als je door Hem gegrepen bent.

TE BERDE

Het verwijt dat de Prins der Nederlanden moest incasseren van de minister-president Biesheuvel, omdat hij zich niet gehouden heeft aan gemaakte afspraken, maakt op mij nogal een nare indruk. En de ontroerende eensgezindheid van de fractievoorzitters in de Tweede Kamer, die direct zo nodig vragen moesten stellen, toen de Prins een interview had toegestaan aan het NRC-Handelsblad maakt een nog naardere indruk. Een groter monsterverbond was nauwelijks denkbaar. Heel deze rel komt hier op neer dat iedereen in dit land zeggen mag wat hij wil over de politiek en over ons politieke systeem, met uitzondering van één gezin, de koninklijke familie. Omdat wat zij zeggen valt onder de ministeriële verantwoordelijkheid. Dat nu juist één familie niets zou mogen zeggen, wat niet eerst gecensureerd is door het kabinet, is in deze democratische tijd - vergeet het maar om met collega Milo te spreken - een onaanvaardbare zaak. Mocht het honderd jaar geleden noodzakelijk zijn om de loslippigheid van vorsten in te tomen en mocht het toen noodzakelijk zijn te voorkomen dat we een éénhoofdig bewind zouden krijgen, het is na die honderd jaar toch te gek om los te lopen, dat het de leden van de koninklijke familie verboden zou zijn om te zeggen dat zij zich ook wel een andere functionering van het parlementaire stelsel kunnen voorstellen dan nu het geval is. De vrijheid die de fractievoorzitters zelf elke dag opeisen om alles te zeggen wat zij denken, ja om ook heel ons stelsel te laten „ontploffen”, die vrijheid wordt nu aan een paar mensen ontnomen. De Prins pleitte ook helemaal niet voor de opheffing van het parlementaire stelsel of voor omverwerping van ons huidige politieke systeem, hij zei alleen terloops dat hij van mening was dat er wel alternatieven bestonden. Hij koos daarbij echt niet voor de een of andere partij. Hij bleef „boven de partijen” staan, zoals in ons systeem dat gewoonte, en een goede gewoonte is.

☆☆☆

Toen Churchill in 1940 de macht kreeg in Groot Britannië, toen kreeg hij „volmachten”, die geen enkele

premier voor hem ooit gehad had in Engeland. Hij zelf schrijft daarover in zijn memoires: „Zo werd ik dus, in de avond van de 10de mei, bij de aanvang van die geweldige strijd, bekleed met het hoogste gezag in den lande, een gezag, dat ik van dat ogenblik aan in steeds toenemende mate heb uitgeoefend gedurende de periode van vijf jaar en drie maanden, dat de wereldoorlog woedde”. Het zal wel niemand in zijn hersens opkomen te denken dat Churchill geen groot parlementariër was. Toen men hem heenzond bij de eerste verkiezingen na de oorlog, ging hij ook heen. Hij heeft veel beslissingen genomen buiten het Lagerhuis om. Maar hij heeft het gezag van het Lagerhuis steeds erkend, ook al had hij volmachten. Het is nogal provinciaals om te denken dat ons systeem het beste is. Het is nog provinciaal om te menen dat onze staatsinstellingen gevaar liepen door het interview van de Prins met het NRC-Handelsblad. Ik kan me ook niet indenken dat en Biesheuvel en de fractievoorzitters dat werkelijk gedacht hebben. Wat een deining om een kleinigheid.

☆☆☆

Daar komt nog bij dat het huidige kabinet - en de Kamer zweeg - nu niet zo veel doet om ons parlementaire stelsel hoog te houden. De pers weet de meeste zaken eerder dan de Kamer. Elke vrijdagavond geeft de premier een persconferentie over het gehouden kabinetsberaad van die dag. Zo weet iedereen vaak dingen die aan de Kamer nog niet voorgelegd zijn. Dat lijkt me nu een ondergraving van ons parlementaire stelsel, veel gevaarlijker dan de opmerking van de Prins. Het moest de eer van de volksvertegenwoordiging te na zijn om het politieke nieuws en de plannen van het kabinet uit de krant te moeten lezen, in plaats van om het kabinet te horen in de vergadering van de officiële gekozen vertegenwoordiging. Onder het mom van openheid wordt een werkelijk recht van de Kamer om als volksvertegenwoordiging op te treden, ondergraven. Het vorige kabinet is ermee begonnen. Dit kabinet zet het voort. Als gevolg van deze openheid beleeft men nu dat alle mogelijke buiten-parlementaire groepen en acties en ook wel anti-parlementaire acties al pressie weten uit te oefenen over zaken, waarover de Kamer nauwelijks iets weet. Deze acties worden veelvuldiger. Maar dát gaat nu ten koste van het gezag van de Tweede Kamer. Het zou goed zijn als de fractievoorzitters zich daarover eens druk maakten.

AMELINK

Leven en dood

2

Medische aspecten van de dood

De dood, die altijd als iets duisters is beschouwd, wordt in onze tijd steeds meer in het licht gezet. De vele boekjes die erover verschijnen, de televisie-uitzendingen die gehouden worden en de vele gesprekken erover bewijzen het. Toch is de dood er niet minder duister door geworden. De problemen in verband met de dood zijn zelfs hard toegenomen. Nu ook Opbouw aandacht besteed aan dit onderwerp, is het nuttig ook enige medische aspecten van de dood aan te voeren.

De klok die vroeger op vele begraafplaatsen hing had niet alleen de betekenis van verschrikker van boze geesten die in de buurt van het kerkhof zouden ronddwalen. Ook werd hij soms via een touw verbonden met een arm of been van een pasbegraven persoon. Dit vreemde gebruik was bedoeld om mensen die als dood begraven waren, maar dit toch niet waren, de gelegenheid te geven wanneer ze wakker werden letterlijk en figuurlijk aan de bel te trekken. Ze waren dan dus niet echt dood geweest, maar wat men noemt schijndood, een toestand waarin alle levensfuncties op een zo laag pitje zijn komen te staan, dat ze niet meer merkbaar zijn. Dit komt o.a. wel eens voor bij ernstige infectieziekten, zoals b.v. de cholera, die vroeger veel meer dan nu heersten, zodat zich inderdaad wel gevallen van begraven van nog niet echt gestorvenen hebben voorgedaan. Maar dat was vroeger, en tegenwoordig is een touw aan de klokkentoren niet meer nodig, omdat de dokter die de doodsverklaring afgeeft kennis genoeg heeft van de verschijnselen van leven en dood om niet deze sinistere vergissing te maken. Alleen staat daar dan de afgelopen zomer in de krant een bericht over een drenkeling op het strand die, hoewel door artsen doodverklaard, na enige uren weer tekenen van leven geeft. Dan blijkt weer hoe groot in wezen het probleem van de grens tussen leven en dood wel is. Om over deze grens wat te kunnen zeggen is het nodig iets te weten van wat leven en wat dood is.

De mens is, evenals alle levende wezens, opgebouwd uit cellen die alleen onder een microscoop te zien zijn. Deze cellen kunnen beschouwd worden als kleine wezentjes die voedsel en zuurstof nodig hebben en die afvalstoffen uitscheiden, die kapot gaan en dan weer vervangen worden door nieuwe, en die ieder hun eigen werk doen. Zo zijn er huidcellen, spiercellen, botcellen, bloedcellen, zenuwcellen, reservecellen en vele andere. Omdat deze cellen in een menselijke vorm niet voor zichzelf kunnen zorgen, stroomt er bloed langs dat voedsel en zuurstof aanvoert en afgeeft aan de cellen en afvalstoffen en afgewerkte zuurstof (koolzuur) weer meeneemt. Dit bloed wordt door het hart rondgepompt. Het komt dan door de longen, waar het de koolzuur afgeeft en de zuurstof uithaalt, dat die longen uit de lucht ingeademd hebben, het komt door de darmen, waar het fijnverteerd voedsel uithaalt en het komt door de nieren, waar het afvalprodukten afgeeft om met de urine uit het lichaam verwijderd te worden.

Gaat er nu iets fout, waardoor een cel geen bloed meer langskrijgt, dan gaat die cel kapot. Bij de ene cel zal dat langer duren dan bij de andere. Zenuwcellen, waaruit de hersenen opgebouwd zijn, zijn het meest gevoelig. Ze gaan al na ongeveer vier minuten zonder bloed kapot... Zo'n kapotte cel noemen we dood.

Het is nu wel duidelijk hoe belangrijk het hart en de longen zijn. Als het hart niet meer pompt komt er geen bloed meer bij de

cellen, zodat deze dood gaan. Het hele lichaam gaat dan dood. Of als de longen niet meer ademhalen, b.v. als iemand stikt, zit er geen zuurstof meer in het bloed dat naar de cellen gaat zodat ook dan de cellen doodgaan. Het hart houdt dan ook meteen op, omdat ook de hartcellen geen zuurstof meer krijgen.

Eigenlijk is het dus een eenvoudige zaak: als het hart niet meer klopt en de longen niet meer ademhalen, is de mens dood. Dit criterium heeft eeuwenlang als zodanig gegolden. Ook nu is het nog van belang. Immers wanneer patiënten zo ernstig ziek zijn dat zij niet meer kunnen genezen, en dus stervende zijn, is het duidelijk dat het sterven is opgehouden en de dood is begonnen wanneer op een gegeven moment het hart en de longen ophouden te werken.

Men heeft echter de laatste tijd methoden gevonden om harten die plotseling stilstonen en longen die dan ophielden te werken, met veel moeite weer aan de gang te krijgen. Deze hartmassage, resp. kunstmatige ademhaling heeft wel eens resultaat bij b.v. patiënten met een hartinfarct en bij ongevalspatiënten. Wel moet aan zo snel mogelijk met deze handelingen begonnen worden. Men noemt deze vorm van weer tot leven brengen reanimatie. Wanneer een reanimatie lukt zou dat op grond van bovenstaand criterium van de dood betekenen dat een dode weer levend geworden is. Toch is dat niet waar, want blijkbaar waren de cellen in het lichaam nog niet dood. Men moet dan bij een geslaagde reanimatie ook niet zeggen dat de patiënt dood was, maar dat de dood nog op het nippertje werd tegengehouden.

Dat betekent dus dat het oude criterium voor de dood, een stilstaand hart en een opgehouden ademhaling, niet meer voldoende is. Men is er daarom toe overgegaan om niet meer de harten dood, maar de hersendood als criterium te gebruiken. Zoals gezegd zijn immers de hersen(zenuw)cellen het meest vatbaar voor zuurstofgebrek, dat in ongeveer vier minuten tot hun dood leidt. Is de hartwerking, en dus de zuurstofvoorziening binnen die tijd weer hersteld, dan zijn de hersenen gered. Als het hart en de longen tenslotte weer uit eigen beweging gaan werken en de „reanimatiemachines” uitgeschakeld kunnen worden, kan de patiënt, en dat is een gunstig geval, genezen weer naar huis. Het kan echter ook anders gaan.

Wanneer een patiënt, wiens hart plotseling stilstand, gereanimeerd wordt komt, wanneer de levensfuncties zich niet spontaan herstellen, op een gegeven moment de vraag op hoelang er moet worden doorgegaan met reanimatie. Als een patiënt door de machines in staat wordt gesteld zijn hart te laten pompen en zijn longen te laten ademen, maar verder alleen maar in bewusteloze toestand blijft liggen, leeft hij dan nog? Om daarover te beslissen gaat men dan af op de activiteit van de hersenen. Het zijn de hersenen waarin het bewustzijn zetelt, van waaruit de lichaamsfuncties geregeld worden, waarin gedachten, woorden en daden gevormd worden,

kortom waardoor de mens mens, en geen plant is. Zijn deze hersenen dood dan is het reanimeren alleen nog maar een kwestie van het in leven houden van een lijk. Om het al of niet in leven zijn van de hersenen aan te tonen maakt men gebruik van een zogenaamde elektroencefalograaf (EEG), die elektrische stroompjes registreert die bij levende hersencellen wel en bij dode niet ontstaan. Men doet dit verscheidene malen achter elkaar om vergissingen uit te sluiten die zouden kunnen ontstaan omdat bij sommige patiënten, vooral kinderen, de hersenen wel eens even tijdelijk geen stroompjes produceren.

Als blijkt dat het EEG vlak is, wat betekent dat er geen stroompjes zijn, en dus dat de hersenen dood zijn, dan beëindigt men de reanimatie. De machine wordt dan afgezet en het hart en de longen, die uit zichzelf daartoe niet meer in staat waren, houden op met werken.

Dit geschiedt onder verantwoording van de behandelende dokter bij wie er in zo'n geval geen gewetenskonflikten zullen rijzen.

Wel zal dat gebeuren wanneer een ongeheelbare patiënt die aan een machine ligt en daar niet zonder kan, nog wel hersenactiviteit op het EEG vertoont, soms ook wel wat bij kennis is, maar alleen maar pijn lijdt. Zijn sterven dat toch spoedig zal komen en dat het einde van zijn lijden betekent, wordt dan tegengehouden door de machines.

Dit zeker niet zeldzame geval brengt de arts in het dilemma of hij moet doorgaan met de behandeling of de machine moet uitzetten om de dood niet langer tegen te houden. Als hij daartoe nog in staat is vraagt de patiënt daar zelf wel eens om en ook komt het voor dat de familie vraagt dit lijden niet te rekken. De beslissing voor de arts wordt dan zeer moeilijk; hij kan overleggen met collega's, hij kan worden gesteund door de patiënt zelf of diens familie, toch blijft het zijn beslissing. Hoe moeilijk deze beslissing is werd duidelijk toen een arts na lang aandringen van de familie toestond dat de behandeling van een oude grootvader, die hevig leed, gestaakt werd. Hij wees de familie de knop van het toestel, zegde toe dat de kamer om zeven uur door het verplegend personeel verlaten zou zijn, zodat de familie de laatste ogenblikken er alleen bij zou zijn alvorens zijzelf de knop mochten omdraaien. Om zeven uur was er geen familie te zien. Ze hadden de verantwoordelijkheid ingezien en niet aangedurfd.

De beslissing moet een medische zijn en daarom genomen worden door de arts. Enerzijds heeft hij zijn taak leven te behouden, waar dat in zijn vermogen ligt, anderzijds moet hij voorkomen dat hij door het rekken van een behandeling het leven erger maakt dan de zich aankondigende dood. Men noemt het op deze manier uitschakelen van de machine wel negatieve euthanasie.¹⁾ Euthanasie betekent letterlijk: goed sterven. In de praktijk geeft het woord aan dat er door mensen wordt ingegrepen bij het sterven. Als zodanig betekent passieve euthanasie dat een arts een bepaalde handeling nalaat, om de dood niet langer tegen te houden. Dit kan hij b.v. doen door een oude aan kanker lijdende man die daardoor eigenlijk stervende is en daarop is voorbereid, en die een longontsteking krijgt, daartegen geen medicijnen meer te geven waardoor de man, nog voor hij aan de kanker is gestorven, aan de ontsteking overlijdt. Of ook wanneer een arts besluit een patiënt niet meer te reanimeren wanneer hij zeker weet dat verder leven voor deze patiënt betekent dat hij aan apparaten ligt, kunstmatig van voedsel wordt voorzien, zonder dat er van terugkerend bewustzijn sprake zal zijn. Dit vergt beslissingen waarbij de arts al zijn kennis moet gebruiken in het belang van de patiënt. Die kennis is, in vergelijking met vroeger, zo groot dat het de vraag is of alle uitvindingen, gebracht als zegen voor de zieke, wel voor iedere zieke zo zegenrijk is. Het is niet voor niets dat een steeds groeiend aantal mensen, waaronder veel artsen en verplegend personeel een kaartje bij zich dragen waarop staat dat zij, wanneer ze er voor in aanmerking mochten komen, niet gereanimeerd wensen te

G. P. Verburg - Amsterdam

G. P. Verburg werd in 1948 geboren.
Hij studeert medicijnen aan de Vrije
Universiteit te Amsterdam.

worden. Zij hebben gezien hoe behandelingen kunnen uitlopen in een zinloos rekken van leven; zinloos voor de patiënt omdat het alleen maar een tijdje langer lijden betekende, zinloos voor familie en kennissen, omdat zij wisten dat de dood in aantocht was, zodat zij eerlijk opgelucht konden zijn wanneer het zover was.

Er wordt de laatste tijd dan ook gezegd dat de hoofdregel van de medische ethiek: „het behouden van leven” op zichzelf nog wel geldig is, maar niet, betekent dat leven moet worden gerekend tot in het zinloze, waartoe wij door onze medische kennis, die geworden is tot een medische macht, in staat zijn. Het is inderdaad belangrijk dat er, met het uitbreiden van de medische macht, meer aandacht wordt besteed aan de medische ethiek. Dit betekent niet dat er doorgedraafd moet worden naar de andere kant. Wanneer er een regel bestaat in een ziekenhuis, zoals onlangs ergens in Engeland werd ontdekt, om alle mensen boven de 65 jaar niet meer te reanimeren als dit eens nodig zou zijn, hetgeen werd aangegeven met een bordje met de letters NTBR (not to be resuscitated = niet reanimeren!) boven de betreffende bedden, dan verhindert men niet het rekken van lijden, maar ook het behouden van leven.

Ook wordt wel te gemakkelijk de volgende, of eigenlijk een andere stap gezet, en wel die naar de actieve vorm van euthanasie.

Onder de actieve euthanasie wordt verstaan het doden van de patiënt om zijn lijden te beëindigen. (De actieve vorm met als doel het doden van mensen of groepen mensen die onnut worden geacht voor de maatschappij, zoals dat b.v. in de tweede wereldoorlog is gebeurd met grote aantallen geestelijk gestoorde of minder begaafden, is zo duidelijk in strijd met het gebod „gij zult niet doden”, dat zij radikaal afgewezen moet worden.)

Ongeneeslijke patiënten of hun familieleden, die vragen om een spuitje om aan het lijden een eind te maken, maakt iedere arts wel eens mee. Deze behandeling lijkt ontoelaatbaar. De taak van de arts, mensen te genezen en hen in hun lijden bij te staan, verbied hem dit. De vraag om een spuitje komt van een ernstig lijdende patiënt of van een goedbedoelende en door medelijden aangegrepen familie en voor beiden lijkt dit de enige oplossing. Een arts heeft echter andere mogelijkheden om lijden te verlichten, die vaak neerkomen op het toedienen van pijnstillende middelen. Ook dit is echter geen absolute zaak. Immers het toedienen van deze middelen betekent behalve verlichten van het lijden vaak ook verkorten van het lijden, dus van het leven. Is het dan toch beter pijn te laten lijden? Of is het juist beter meteen de fatale dosis te geven? Bij de beslissing hierover is het belangrijk te beseffen dat ook een juist begeleiden van de patiënt al heel vaak de psychische druk heeft verminderd, waardoor ook het lichamelijke lijden beter te dragen werd.

Deze begeleiding van stervenden is echter een hoofdstuk apart.

1) De woorden actieve, passieve en negatieve euthanasie worden niet door iedereen in precies dezelfde betekenis gebruikt.

op het merg: N.B. wachten op een briefje van het stadhuis!

Voor de wetteloosheid is de feestelijke tocht naar het stadhuis een zware gang. Geen vreugde meer van bruidegom en bruid. Het zich moeizaam schikken in een gehaat compromis: Wat heeft onze liefde met zo'n boterbriefje te maken. De krampachtigheid van het solidariteitsbeginsel op het verstrakte gelaat. Deze afgod is wel wreed voor zijn vereerders, verdwaasde Christenen voorop. Beklemmend ook voor wie dit beeld niet aanbidden.

Gods antwoord ligt voor de poorten van de stad, de vinger aan de trekker van een totalitair regiem zoals Nederland nog nooit gekend heeft. Het bezettingsregiem 40-45 was dan hoogstens een vluchtige generale repetitie. Die trouwens niemand interesseert: „Die tijd komt nooit weerom”. De satan heeft de bloedsporen van zijn moordpartijen altijd vlot weggewist voor de nieuw-angekomenen. Die maar niet begrijpen, wat er toch aan de hand mag zijn geweest met die mensen.

3. Jouw motivering

Je schrijft verder: „We doen het niet, omdat we ons willen houden aan de regel: „Doe niets, waarvan je niet zeker bent dat God het goedkeurt”.

Maar die reden is wel erg negatief. Moet dan dus het stadhuis er julie toch nog aan herinneren, dat het huwelijk Zijn schepsel is, gevlochten in dat andere schepsel van Hem, de tijd, en zo met heel de samenleving in geschiedenis en heden?

Natuurlijk is jullie liefde iets volstrekt nieuws. Maar toch niet aan een parachute neergelaten? Zij is toch door God gewrocht in kosmische verhoudingen, onder Zijn wetten? Christus heeft recht op een positieve erkenning daarvan.

4. Het model

Je maakt het er niet beter op, als je eraan toevoegt, — alweer tussen haken!! —: (Is het ook niet een goede wilstraining?)

Misschien bedoel je iets anders, nl. zelftucht. Ik vraag me af, of je toch nog niet bezig bent aan „het model”, de Griekse Renaissance-mens.

Moet nu de liefde hierdoor geremd? Kun jij je liefde stilzetten? Met het binnenpretje: Kijk eens, hoe sterk mijn wil niet is!

Maar krijgen de stormers tegen dat beeld dan toch nog gelijk? Want tegen die afgod vechten ze juist, en dat is toch goed? Hij is trouwens zo goed als dood. Die mooie mens, met z'n goddelijke rede, zijn prestige, zijn persoonlijkheid, die de vooruitgang zou waarborgen...

Als leraar zeg je in de klas nog wel eens wat. Zo zei ik tot voor kort wel eens: Voor mij is een meisje een sprookje, niet zo'n naalring-in-négligé. Dat van het sprookje zeg ik nu niet meer zo gauw, nadat ik de reactie kreeg: „Wij zijn geen sprookje, wij kennen onszelf heus wel anders.” Dat antwoord was treffend modern. En goed. Die zelfkennis kan alleen maar leiden tot soberheid en eenvoud, zeker niet tot gedurfdedagende onthulling.

5. En het alternatief?

Zou de Contra-renaissance wel veel positiefs bevatten? Waar loopt het op uit, als je „de natuur”, d.w.z. de drift van het bloed, de ruimte geeft en tot leidend motief maakt. Hand in hand met het evolutionisme oriënteert zich het individualistisch materialisme van onze dagen eenvoudig naar het dier. De leer van Dok doet niet anders. En de NSVH propageert pil-automaten in drukbezochte jeugdcentra, en speciale instuif-kamertjes, en men verslijt dit voor filantropie. Het verschil met de walletjes is uitsluitend, dat men nog subsidie van de staat verlangt ook. De mensenroof en de ontadeling, de denaturering en de verwoesting heeft verder nog een ietwat meer aristocratische fysionomie, dat wel.

Daar steken de Reformatoren natuurlijk wel wat erg bij af. Stakerige stakkerds. Die kenden natuurlijk het volle, rijke leven niet. Het is goed ze eens echt te lezen, dat is ver-rassend!

Die hebben het specifieke voorrecht van de mens vastgehouden, het persoonlijke contact, het persoonlijke verbond met God. Dat nam de Roomse clerus niet, en deze natuur-aanbidders evenmin. Maar zij hielden vol: God heeft de mens geschapen naar Zijn beeld. Tegenover het geschapene: mensen, dieren, planten, bergen, machines etc. staat de Schepper als de Oneindige tegenover het eindige, maar met de mens heeft Hij zich in een persoonlijke verhouding gesteld. Juist hiervan werd door de mens de zenuw door-gesneden, die God in Christus evenwel weer heelde.

En nu zou de mens zich opnieuw laten be-roven van het aroma van zijn bestaan, en zich wentelen in slijk, waarvoor het dier zich te goed acht?

6. Het wonder

Natuurlijk is de spraak van het hart en van het bloed fundamenteel in de liefde van man en vrouw. Ik kreeg de brief van een bezorgde jongeman, die meende dat hij mij in de geheimen daarvan maar eens enige voorlichting moest geven, en hij deed dit nogal uitvoerig. Wel een „leuk” misverstand. Overigens zeer karakteristiek voor de visie, die de jongere generatie op een oudere heeft. Zodra laatstgenoemde anders oordeelt dan zij, moet het hem toch wel aan de nodige „deskundigheid” ontbreken. Een beetje ondeugend zou ik willen vragen, wanneer deze beginnelingen hun onaantastbare kennis dan eigenlijk hebben opgedaan.

Fundamenteel, zei ik.

Maar dat wil niet zeggen, dat het bloed daarmee ook de leiding heeft, verre vandaar. De leiding heeft de echte, eerlijke, onbaatzuchtige liefde, die zich richt op de zin van het samen leven.

Ik spreek hier loodzware woorden uit.

Of zijn ze vederlicht, wanneer God Zich ontfermt over Zijn kinderen en hen opneemt in Zijn driehoeks verhouding, om ze in de weelde in te leiden van het Hooglied, Spreuken 31 en 1 Cor. 13? Aan wat Hij daar zegt van het huwelijk, is meteen duidelijk, dat Hij niet voor spek en bonen meedoet: het is geheel ingebed in het volle leven, met de naaste en heel de samenleving, die Hij regeert.

KAMPEN

D. J. BUWALDA

BRIEF

(3)

Beste Evelien,

Fijn!

Je schrijft mij: „Wat het samen naar bed gaan vóór het huwelijk betreft: we doen het niet”.

Hier neem je een belangrijke beslissing. Ook in je formulering.

1. Huwelijk en anarchie

Je erkent, dat jullie wilsovereenkomst pas huwelijk is als de officiële voltrekking heeft plaatsgevonden. Dat het „een inzetting is, niet gegrond in het goeddenken van het schepsel, maar in het welbehagen van God, onze Schepper”.

Dat is geen knieval voor de staat.

Maar de erkenning dat Christus het recht heeft van jullie een publieke eed van trouw te vragen en jullie daaraan te houden —, vóórdat jullie gaan samenleven als man en vrouw.

Hij doet dit nú nog door het gezag van de Nederlandse Overheid.

Het is de vraag, hoelang Hij haar dit gezag zal laten. Als deze, onder de pressie van de profeten van de natuurdrijf en haar slaven, het huwelijk daaraan zal gaan gelijk-schakelen en aan alles wat zoal „paart”, duurt haar gezag niet zo lang meer.

2. Reactie

Het zal menigeen, die dit leest, ergeren tot

ONGELIJK VERDEELD?

Het gaat vandaag in het overleg over de loonsverhogingen voor 1972 weer om de knikkers. Want spel is er al lang niet meer bij. Het „overleg” is al jaren een hardhandig touwtrekken tussen de bonden van werknemers, de verenigingen van werkgevers en de overheidspersonen. Men gaat samen aan tafel zitten en weet vooruit, dat het overleg straks moedwillig wordt opgebroken; dat is de pauze in de bokswedstrijd. Voor men uitgeteld is gaan de partijen weer aan tafel zitten, verbeterer dan voorheen. Weer hardhandig touwtrekken, vuisten op tafel, ultimatum en weer een adempauze. Dan opnieuw een „hard gesprek”. En zo voort. De werknemers eisen steeds meer van de welvaart op. De werkgevers naderen steeds meer de grenzen der mogelijkheden. En de regeringspersonen eisen: matigingen van de inflatie, matiging van de loonsverhogingen, matiging van de investeringen, soms zelfs matiging van de dreigementen.

Buiten de besprekingen geven alle drie de tegenover luidruchtig hun meningen, elk tegenover hun achterban. De arbeiders moeten weten, dat de werkgevers alle bezuinigingen uit de arbeidslonen willen halen, zonder daar zelf aan mee te tillen. De werkgevers staan op het standpunt, dat verdere winstdeling, zonder aanmerkelijke productieverhoging, hun bedrijven tot sluiting gaat dwingen. En de overheidspersonen verdedigen de mening: dat ons land zijn positie tussen de andere naties niet verder mag verliezen, geen duurre-eiland mag worden.

In deze democratische tijd (een kwartje voor de uitvinder van deze term, want die is zo tegenstrijdig als mogelijk is) gaan we van de meerderheid, van de massa zagezegd, uit. Als die massa ontvreden is is het land in nood. Is die massa koest dan loopt alles op rolletjes. En die massa heeft, aangemoedigd door de nieuwsmidia en opgestoot door de schreeuwende goden van de tijd, slechts één wens: meer loon en minder werk. O ja: en betaalde vrije dagen. Loopt niet alles naar wens dan worden zondebokken gezocht. En ieder die niet in deze massa thuisloopt loopt kans zondebok te worden. Hitler koos de Joden en de gehandicapten tot zondebok. Heel de wereld is er van geschrokken: de weerlozen die beneden de maat vielen mochten niet de bliksem afleider van het wanbeheer worden! Vandaag wijst Moskou de zondebok in de groep, die boven de middelmaat uitsteekt: even weerloos en even onschuldig, maar wel zondebok. De leus is daarbij: weg met de hoge inkomens en gelijke welvaart voor allen.

—o—

Het loont de moeite na te gaan, of die leus bestaansrecht heeft en of die welvaart niet al lang is geëgaliseerd.

Er zit, vooral voor Bijbellezers, iets aantrekkelijks in die leus: dat alle welvaart gelijk zou worden verdeeld. In het oude testament werd de grond van het beloofde land gelijkelijk onder de families verdeeld. Eigenlijk kreeg niemand de grond — die bleef van de Heere — maar de grondopbrengsten werden verdeeld, het vruchtgebruik. Direct na de verdeling was er een moment, dat alles gelijk was verdeeld. En wat gebeurde er toen?

Toen moesten de gezinnen, die rijk met kinderen gezegend waren, de grondopbrengst met meer personen delen dan de gezinnen, die weinig kinderen hadden. Ergo: het grote was, een onbetwistbare reden, was oorzaak dat het maatschappelijk bezit ongelijk werd verdeeld. Die verdeling kon zo ver doorgaan, dat een gezin zich in slavernij verkocht. Dat was overigens een tijdelijke

zaak — want het jubeljaar, het jaar van de vrijlating, was altijd in zicht. En er waren borgen, lossers.

Hoewel dus een billijke verdeling van Godswege had plaatsgevonden, kwam er automatisch en vrij spoedig een ongelijke verdeling voor in de plaats. De rijken en de armen werden beiden door God de Heere geschapen, zei Salomo.

Een van de mooiste bladzijden uit het nieuwe testament is: waar vermeld wordt dat binnen de jonge christengemeente van Jeruzalem niemand iets zijn eigendome noemde en niemand gebrek had. Een unieke toestand, ondenkbaar voor zondige mensen, die dan ook niet lang stand hield. Even later werden diakenen aangesteld; Paulus drong er bij zijn bekeerlingen op aan, dat zij de armen van de moederkerk moesten helpen onderhouden.

Deze maatregelen wijzen er op, dat ook het christendom de ongelijke bezitsverdeling niet uit de wereld heeft kunnen helpen. De wet is levensgroot en onontkoombaar: geef alle mensen hetzelfde bezit — en morgen hebben geen twee mensen meer hetzelfde.

Waarom? Omdat de een zijn bezit opeet en de ander ermee woekert. Omdat de een tegenslag, ziekte, sterfgevallen, misoogst ontvangt; en omdat de ander voorspoed, meevallers en aanwijsbare zegen krijgt. Ook omdat de een een slecht koopman is, de ander een pientere. Omdat de een het minst geschikte moment kiest om goederen in te slaan, die morgen onverkoopt zijn; terwijl de ander eerst de markt peilt om pas

dan die goederen te kopen, die hij morgen met gezonde winst kan verkopen. Op deze en veel andere wijzen lopen vermogens van aanvankelijk gelijk bedeelde mensen onmiddellijk uiteen. Conclusie: gelijke rijkdom is een onbereikbaar droombeeld.

Op soortgelijke wijze gaat het met de inkomensverdeling; in deze tijd spreken we van de welvaartsverdeling. Geef de ene huisvrouw en de andere f 500,— maandgeld. De ene heeft een gat in haar hand, begint met achterstallige rekeningen te betalen, koopt alles wat ze wenst zo lang er geld in huis is, en is op de tiende van de maand blut. De andere huisvrouw legt potjes aan voor alle bekende zaken; inclusief een reservepotje voor onbekende zaken. Ze haalt het eind van de maand gelijk de huisvrouw uit Spreuken 31 en als niets tegen zit voegt ze het reservepotje bij haar spaarbankboekje. Rijk worden en failliet gaan liggen vlak naast elkaar: de een leeft van een tientje minder dan hij ontvangt, de ander geeft een tientje meer uit dan hij krijgt... Conclusie: gelijke welvaart voor allen is een onbereikbaar droombeeld.

—o—

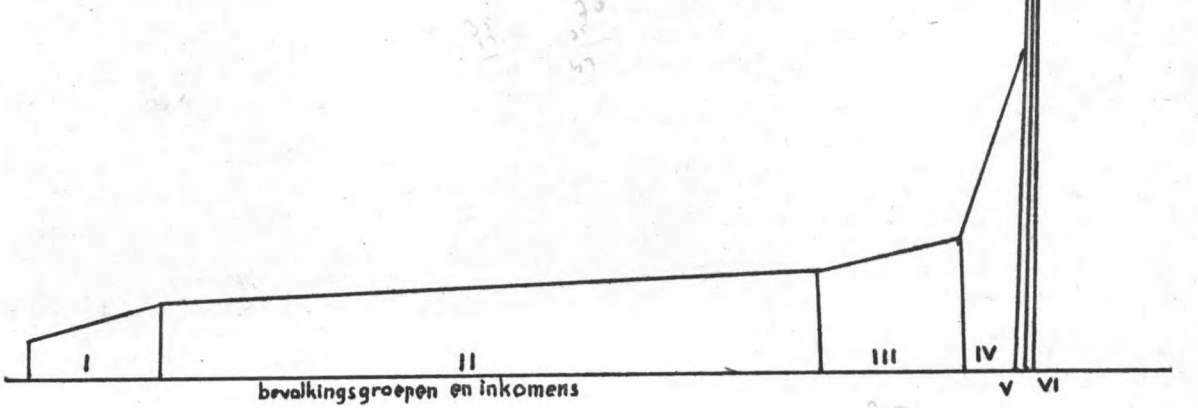
Een ander punt is: wordt alle welvaart al niet geëgaliseerd?

Het is immers een bekend feit dat diverse overheidsmaatregelen zijn getroffen, welke sedert 1945 hebben geëgaliseerd. De grote gezinnen, vroeger de grootste zorgen in kerk, staat en maatschappij, ontvangen thans kinderbijslag; er zijn arbeiders, wier kinderbijslag meer betekent dan hun arbeidsloon. De werkloosheid, voor de oorlog een nachtmerrie van elke huisvrouw, is door overheidsverzekering minder belangrijk geworden; kan zelfs zeer gewenste extra's opleveren. Enkele jaren geleden verklaarde een onzer grote bankdirecties in haar jaarverslag: dat onze overheid een kunstmatige werkloosstand opbouwt door haar onnatuurlijke maatregelen. De weduwen en wezen kunnen vandaag min of meer onbezorgd leven; waren vroeger de grootste schrikbeelden in een meedogenloze maatschappij. En de wet op de inkomstenbelasting, met haar sterk progressief karakter, schuimt alle hogere inkomens dermate af, dat deze tot 72 procent in de staatskas verdwijnen. In veel gevallen behoeft over het resterende niet meer naar huis te worden geschreven.

Dat er geen armoede is zal niemand pijn doen. Maar dat de zondebok doet wel pijn: behalve aan de slachtoffers zelf — vooral pijn aan de maatschappij, die groot belang bij mensen met hoge inkomens heeft.

Er zijn recente cijfers beschikbaar over de inkomensverdeling van nederlandse werkers. Uit deze cijfers (Alg. Dagblad van 12-10-71) is de volgende statistiek te maken, die aangeeft dat de grote meerderheid der inkomens in ons land reeds gelijkgeschakeld is.

Groep I	geeft	700.000 werkers, die beneden f 10.000 verdienen;	6×10^8
Groep II		3.500.000 werkers, die tussen f 10.000 en f 15.000 verdienen;	$4,2 \times 10^{10}$
Groep III		750.000 werkers, die tussen f 15.000 en f 20.000 verdienen;	$1,3 \times 10^{10}$
Groep IV		300.000 werkers, die tussen f 20.000 en f 50.000 verdienen;	$1,1 \times 10^{10}$
Groep V		35.000 werkers, die tussen f 50.000 en f 100.000 verdienen;	$2,6 \times 10^9$
Groep VI		15.000 werkers, die meer dan f 100.000 verdienen.	?

Handwritten calculations and notes at the bottom of the page:

- 750.000×17.500
- $1,3125 \times 10^{10}$
- $12,25$
- 13125
- $3500000 \times 12500 = 4,200 \times 10^9$
- 250000×75000
- $1,600 \times 10^8$
- 75000
- 25000
- $300.000 \times 35.000 = 1,05 \times 10^{10}$
- $2,625$
- $2,625$

D. W. L. Milo - Vierhouten

De pasbeginnende jongeren, en de ongeschoolden die nauwelijks hun baan waard zijn, zitten mede in groep I. De IIe groep bevat de grote, grote middenmoot van onze loontrekkers — niet minder dan 66%, twee derde. De kleinere groep III (21%) heeft het iets verder gebracht. Een nog kleinere groep IV (8½%) stijgt opvallend boven het gemiddelde uit en verdient 3 x zoveel als de doorsnee werker; deze groep kunt u als academisch niveau zien. De kleinste groepen V en VI vormen samen 1½% van de loontrekkers en stijgen aanzienlijk boven de massa van het nederlandse volk uit. Het zijn deze kleine groepen, die het ontgelden moeten.

Maar hierin schuilen de artsen, de specialisten, de burgemeesters, ministers (f 110.000), professoren, grote fabrikanten, commissarissen

rissen der koningin — kortom al die mensen die samen de staf van onze prestatie-maatschappij vormen. (Schrijver dezes behoort dus niet tot deze groepen; u spare zich de postzegels voor ingezonden brieven.) Daaronder zijn degenen, die voor onze nationale welvaart zorgen, of deze beheren en beschermen. Daaronder zijn ook degenen, die voor onze gezondheid, ons leven, onmisbaar zijn; of die voor de wetenschappelijke vooruitgang aansprakelijk staan, die ons regeren of de regering vertegenwoordigen; die maken dat wij onder Gods zegen een stil en gerust leven kunnen leiden in alle eerbareid en met een goede boterham.

De grafiek, waarin deze officiële getallen zichtbaar gemaakt zijn, liegt er niet om. Het is duidelijk dat men in de groepen I tot III (= 93%) een loon verdient van gemiddeld ruim f 12.500. Wie daar boven uit komt ziet zijn inkomstenbelasting met sprongen omhoog gaan en hem steeds meer inhalen: tot 72% wordt wegbelast.

Conclusie: ondanks de enorme divergentie in talenten, gelegenheden, ijver, geluk en zegen... worden de inkomens van werkers in ons land vrijwel gelijk verdeeld. Althans heel wat sterker genivelleerd dan in Rusland bijvoorbeeld.

wiens levensgeschiedenis spontaan iets bovenmenselijks te voorschijn komt. Guardini is dermate gehecht aan een dualisme van genade en natuur, dat hij het ook in zijn christologie trouw blijft, en dat geeft een bepaalde plooi aan zijn interpretatie van *De idioot*. Volgens Romano Guardini verwijst de prins als „Christus-symbool” in zijn natuurlijkheid naar het bovennatuurlijk-heilige: de waarachtigheid van zijn grenzenloos medelijden geeft hieraan de „metafysische kwaliteit” (367). We kunnen het beter zeggen zonder dit dualisme en met bewuste afwijzing ervan: de boodschap van *De idioot* is duidelijk en onopzettelijk in de zin van niet-tendentieus: evangelisch.

Daarbij is de interpretatie van Guardini opmerkelijk leerzaam. In zijn bespreking van *De idioot* legt hij terecht nadruk op de „functie” van de schoonheid in de wereld. Dat onderwerp moet ook ter sprake komen, omdat prins Misjkin er van getuigt. Het is wel opmerkelijk, dat Guardini, trouw aan zijn schema, het onderwerp zijntheoretisch benadert: hij spreekt nl. niet van de functie van de schoonheid in de wereld of in de schepping, maar van haar bestaanswijze in het Zijn. Laat ik proberen de welhaast klassieke passage te vertalen (378): „Schoonheid is de manier waarop het Zijn voor het mensenhart een gezicht krijgt en gaat toespreken. In haar wordt het Zijn machtig in liefde.” „Daarom is de schoonheid zo sterk: zij zit op haar troon en heerst, zonder moeite en schokkend (erschütternd).” Daarop gewaagt Guardini van de macht van het schone in de verleiding en het boze. Niettemin is voor hem de betekenis van de schoonheid bovennatuurlijk, en een overbrugging van de kloof tussen heilig en profaan. Dit betreft niet alleen de rol die het schone in Dostojewskij's verhaal toebedeeld krijgt, maar ook de weg van interpretatie die Guardini volgt; en die wijze van interpretatie heeft veel waarde, ook voor wie Guardini's dualisme niet aanvaardt. Het literaire werk fungeert in het kader van de medemenselijkheid, juist: van de naastenliefde; er is een oorspronkelijk verband tussen vertellen en verstaan; want het literaire werk is een persoonlijke en daardoor dialogische aangelegenheid. Het is esthetisch gekwalificeerd; daardoor krijgt Guardini's uiteenzetting omtrent het schone een tweevoudige functie: zijn schoonheidsidee als overbrugging van heilig en profaan betreft niet alleen deze figuur zoals zij ter sprake komt in de roman *De idioot*, maar ze betreft het verhaal als kunstwerk, en betreft daardoor geheel het oeuvre van Dostojewskij. Dit oeuvre geeft een esthetisch gekwalificeerde wereldinterpretatie. Deze kwalificatie heeft alleen haar zin door haar betrokkenheid op de religieuze boodschap: de esthetische gestalte wordt alleen geloofwaardig als ze een volwaardige belichaming is van de boodschap in haar religieus gehalte. Esthetische gestalte en religieuze boodschap zijn op elkaar betrokken, en door deze correlatie krijgt de boodschap haar concreetheid in de persoonlijke sfeer. We willen proberen dit te illustreren aan de tragische figuur van Iwán Karamazow. Hij is niet een „symbool”, maar ten volle persoon.

DOSTOJEWSKIJ HERDACHT

(3)

De idioot

Terwijl in *Boze geesten* de demonische Nikolaj Stawrogin de centrale figuur is, ontmoeten we een tegenstelling daarvan in de roman *De idioot*, geschreven in 1868 en 1869; een episode uit de levensgeschiedenis van prins Ljew Nikolájewitsj Misjkin. Bij het begin van de vertelling is hij een jonge man van 26 jaar die aan toevallen lijdt en daarvoor gekuurd heeft in Zwitserland. Hij gedraagt zich als een kind en hij is volkomen een kind geworden mens. Guardini noemt hem „Christus-symbool”, mede omdat hij een positieve relatie heeft tot de kinderen en hun wereld. Zijn ziekzijn heeft hiermee iets te maken: hij is door zijn ziekzijn ernstig verminkt en weet uit zijn ziekzijn de middelen te betrekken voor een radikaal Christen-zijn. Tegelijk krijgt de lezer vaag de indruk, dat prins Misjkin's ziekzijn een gekozen situatie is, de concretisering van zijn gekozen kinderlijkheid. Daarin vinden we iets van Dostojewskij's visie op het ziekzijn als iets bij uitstek menselijks. Dostojewskij was ook zelf toeval-lijder en beschrijft een naderende aanval nauwkeurig, terwijl hij daarbij zo duidelijk afstand neemt, dat we niet zonder meer kunnen zeggen dat deze beschrijvingen autobiografisch zouden zijn. In de Dostojewskij-exegese is het voorstel gedaan, dat zijn ziekte veeleer een uitingvorm van extreme gezondheid en levenskracht zou zijn, die tot een explosie kon leiden; en daarbij is de gedachte voelbaar, als zou zijn werkzaamheid als verteller ook door deze zelfde explosies van leefkracht getypeerd zijn. Prins Misjkin is man van de daad. Hij heeft, zoals veel van Dostojewskij's grote figuren, een bijzondere relatie tot kinderen; daarvan vinden we ook voorbeelden in *De gebroeders Karamazow*, met name bij Aljosja, de heilige zoon van een verdorven vader. In *Boze geesten* heeft zelfs de theologiserende zelfmoordenaar Kirilow een band aan de kinderwereld. Wijze en vro-

me mensen, aldus Guardini, hebben in Dostojewskij's werk een opvallende nabijheid tot de kinderwereld. Prins Misjkin zegt (*De idioot*, ed. v. Oorschot, VI, 87): „Je kunt aan kinderen alles vertellen, letterlijk alles; mij heeft het altijd gefraspeerd, hoe slecht volwassenen kinderen kennen, hoe weinig zelfs vaders en moeders hun eigen kinderen begrijpen. Je hoeft voor kinderen niets te verbergen onder het voorwendsel dat zij nog te klein zijn en te jong om die dingen te snappen. Wat een jammerlijke en onzalige gedachte is dat! En hoe goed merken de kinderen het zelf dat hun ouders hen nog als te klein beschouwen, als wezens die nergens benul van hebben, terwijl zij alles begrijpen. Volwassen mensen beseffen niet, dat een kind zelfs in de alleringewikkeldste zaken wel eens een buitengewoon schrandere raad zou kunnen geven. Mijn hemel, als zo'n lief vogeltje je met van geluk stralende oogjes vol vertrouwen aankijkt, dan schaam je je immers om het zo maar wat op de mouw te spelden!”

De prins is een man van onuitputtelijk medelijden. Op de verjaardag van Natasja, die maintenee is geweest van een rijke wellusteling en nu „bijzit van Rogozjin” — een van de somberste figuren uit het verhaal —, verklaart de prins, met haar te willen trouwen. Natasja verklaart na het aanzoek van de prins, dat ze met Rogozjin mee wil; als haar vriendin dat niet begrijpt zegt ze: „Had je dan heus iets anders gedacht? Dat ik zo'n baby te gronde zou richten soms?”. Prins Misjkin's liefde voor Natasja reikt ver boven het niveau van medelijden uit; en tegelijk koestert hij een oprechte liefde voor Aglaja Jepántsjina, de jongste dochter van generaal Jepántsjin. Tegen het eind van het verhaal komt er een begrijpelijk conflict tussen de beide vrouwen, Natasja en Aglaja. Later vindt prins Misjkin Natasja dood in het huis van Rogozjin, die haar met een mes vermoord heeft. De prins is geen ogenblik verschrikt, hij voelt de ellende van zijn boosaardige vriend en troost hem met dezelfde tederheid waarmee hij Natasja getroost had. Om die reden ziet Guardini in prins Misjkin een „Christus-symbool”: niet een tweede Christus of een Christus-imitatie, maar iemand uit

K. J. Popma - Utrecht

Boekbespreking

Duizend jaren in één dag, een korte roman over het engelenleven door Jan Nijman.
Uitgeverij Bos te Bredevoort, Kerkstraat 11.

Het boekje, 70 pagina's tellende pretendeert een nadere uitwerking te geven van de cultuurbeschouwing van prof. dr K. Schilder. Voor hen, die „K.S.” enigszins kennen uit z'n boekwerken, zullen in dit geschrift soms passages tegenkomen, die herinneren aan bepaalde gedachten van K.S. m.b.t. onze cultuuroopdracht, of breder, m.b.t. het thema: Gods waardering van onze culturele bezigheden (cultureel hier opgevat in de oorspronkelijke betekenis van het woord: (op)bouwend.)

Een voorbeeld op pag. 68: Humor (Spel, AdB) is voor God Creator even belangrijk als ernst. Beide zijn V2.

Aan een beoordeling van het al of niet terecht zijn van de pretentie van de Schrijver waag ik me niet. Er zijn nl. ook gedachten in te vinden die het wel goed doen om het verhaal te romantiseren, maar die m.i. nogal lijnrecht ingaan tegen de ideeën van K.S. Bij voorbeeld de veronderstelling van de schrijver dat er in de hemel een sexueel-vegetatief bestaan is.¹⁾

Zelfs de Vrijmaking van '44 is aandacht gegeven. Ook dat is de engelen niet ontgaan. Het zal wel waar zijn dat de schrijver poogt deze zaak ook eens van een andere kant te bezien, doch het gaat m.i. te ver, als hij de engelen dingen laat zeggen die eenvoudig in strijd zijn met de werkelijkheid.

K. Schilder, de „professor met nieuwe ideeën” krijgt op pag. 66 termen toegeschreven als „heetgebakerd”, „wantrouwend”, „gebrek hebbend aan geduld (!AdB) en takt om”, schrik niet, „de eenheid van de kerk voorop te stellen”.

Dat zijn zo maar enkele grepen uit het boekje. Nog te vermelden dat er op pag. 59, 4e alinea een m.i. onmogelijke zin staat afgedrukt.

Een groot winstpunt is m.i. dat het boekje je tot bezinning brengt over de vraag: Wie zijn wij, wat doen wij en waarom en waartoe doen wij dit alles? Het boekje is de prijs (f 3,—) en de moeite van het lezen zeker waard.

¹⁾ K. Schilder, Wat is de Hemel, pag. 65.

Utrecht.

A. den Boer

KERKNIEUWS

Beroepen: te Deventer-B: ds J. Rijnveld te IJmuiden; te Vlaardingen-B: ds R. K. Wigboldus te Waardhuizen; te Alkmaar-Broek op Langedijk-B: ds D. T. Vreugdenhil te Oldehove; te Burlington-West (Can.): ds K. Bruning te Armadale (Australië).

Bedankt: voor Deventer: ds J. Stuij te Wieringermeer; voor Drachten-B en Zaan-dam-Krommenie-B: ds C. Bijl te Hilversum.

Ds J. J. Verleer — De kerkeraad van de Geref. Kerk te Lisse (binnen verband) heeft ds J. J. Verleer in zijn ambtsbediening geschorst. Reden voor deze schorsing was o.m. het feit, dat ds Verleer de besluiten van de laatste P.S. niet voor vast en bondig wilde houden en daarover ook niet in appèl wilde gaan, en vervolgens, dat hij op 24 oktober jl. voorging in de kerk te Heerenveen (buiten verband), waar hij ook de H. Doop bediende.

1 ouderling en 1 diaken (van de 4 ouderlingen en 2 diakenen) hebben zich achter ds

Verleer gesteld, evenals ongeveer de helft van de ruim 200 leden tellende gemeente te Lisse. Op zondagavond 31 oktober kwamen zij in een eigen samenkomst bijeen.

Ds A. C. Haitsma — In de nacht van 5 op 6 november jl. overleed plotseling ds A. C. Haitsma van Mariëenberg-B.

Ds Haitsma werd 20 mei 1923 te 's-Gravenhage geboren. Hij studeerde aan het stedelijk gymnasium te Den Haag en daarna eerst aan de VU te Amsterdam en later aan de Theol. Hogeschool te Kampen.

Op 28 februari 1954 deed ds Haitsma intrede in zijn eerste gemeente die van Opende-Surhuisterveen. In mei 1959 verbond hij zich aan de kerk te Heerde en in februari 1967 vertrok hij naar Zaamslag. Sedert februari van dit jaar diende hij de kerk te Mariëenberg-B.

Van 1942-1943 was ds Haitsma werkzaam bij 't boekhoudbureau van de Landbouw te Den Haag. In 1943 moest hij onderduiken en verbleef tot aan de bevrijding in Leeuwarden. In die jaren heeft hij niet gestudeerd wegens zijn weigering de vereiste „loyaliteitsverklaring” te ondertekenen.

ADRESSEN

Amsterdam-C.: Kerkelijk bureau (aanvragen van Doop, Attestaties etc.) J. Groen, Henri Dunantlaan 29, Diemen, tel. 020-945809.

Kampen: Prof. H. J. Jager, Jan Lighthartstraat 65, Kampen. **Baarn:** Het adres van de Geref. Kerk van Baarn is: A. van der Worp, Thorbeckelaan 17, Baarn, tel. 02154-3661.

VERANTWOORDING GIFTEN KERKWERK WALDENZEN ITALIË

Sinds de vorige verantwoording kwam het volgende binnen: GvdL te S. 10,—; CWA te S. 25,—; HJS te K. 5,—; AD-F te tB. 10,—; KPL te A 10,—; JL te K. 5,—; JCS te R. 5,—; MGvdG te R. 75,—; totaal 145,—; totaal inclusief vorige verantwoordingen 15.903,12.

Verdere giften kunt U overmaken op postrekening nr. 50440 ten name van Gevolm. Erven P. Groen, Berkel Z.-H.

Nadere mededelingen volgen D.V. in het volgende nummer.

JONGERENCONFERENTIE

Van 19-22 november a.s. houdt het ICCC-Jeugdcontact een conferentie in het vakantie- en conferentieoord „Die Ossewâ”, Duinweg 7 te Noordwijk.

Op deze conferentie zal aandacht geschonken worden aan het drugprobleem.

Sprekers: dokter Gunning te Rotterdam; Rob van Essen van het (drug)Servicecentrum van de Stichting tot Heil des Volks te Amsterdam.

Verder bijbelstudie, discussie, musiceren, zingen en ontspanning.

Voor inlichtingen en opgave: ICCC-Jeugdcontact, Frederiksplein 24, Amsterdam-C., tel. 020-248271.

Psalm 146 : 5

Zo de Here wil, zal het 21 november 25 jaar geleden zijn, dat onze ouders

W. ZELDENRUST

en

M. ZELDENRUST-HOEKSTRA

in het huwelijk traden.

Hun dankbare kinderen:

Marieke
Gretha
Klaas
Taco

Rotterdam-12, Larikslaan 257

Gelegenheid tot gelukwensen op zaterdag 20 november in „De Brandaris”, Adrianalaan 102 (hoek Meidoornsingel), Rotterdam-Schiebroek.

Redactieleden

Ds H. Amelink, Prof. dr H. J. Jager, D. W. L. Milo, Prof. C. Veenhof, Ds G. Visee, Drs H. E. S. Woldring.

Adres van de Redactie

Ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.), tel 0 1843 - 232.

Gereformeerde Persvereniging „Opbouw”

secretaris-penningmeester: W. Kaper, van Lynden van Sandenburglaan 16, Utrecht. Tel. 0 30 - 711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenbergen, Slotlaan 220, Zeist. Tel. 0 3404 - 12452.

Abonnementsprijs

f 15,— per jaar (bij vooruitbetaling) Zeist. Giro 233117.
Advertentieprijs ... 25 ct per mm.
Familieberichten ... 20 ct per mm.

De raad van de Gereformeerde Kerk van Haren (Gr.) maakt met hartelijke droefheid bekend, dat de Heere plotseling uit zijn midden heeft weggenomen onze broeder ouderling, de heer

REINDER NAUTA

op de leeftijd van 65 jaar.

Het is onze bede, dat de Heere zijn vrouw en kinderen trooste met zijn beloften, en dat Hij de arbeid van onze broeder ook na zijn verscheiden nog moge zegenen.

Voor de kerkeraad,
G. Visee, praeses
R. Kuipers, scriba

Haren, 3 november 1971

DE TOESTAND DER DODEN

door

H. W. den Haring

4e vermeerderde druk met een aparte verhandeling over de Apostolische uitspraak

WEDEROPSTANDING DES VLESES

Uitgave: Comité tot verbreiding van de Waarheid der Schriften Rotterdam. Giro 346974.

Tel. (010) 285076.

Prijs f. 3,25

MEISJE, 25 jaar
zoekt

KENNISMAKING

met jongeman ± zelfde leeftijd.

Brieven met foto onder erewoord retour.

Brieven onder nr. 1211 bureau Opbouw, Slotlaan 220, Zeist.

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

★

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij